

Literatūra • menas • mokslas

DRAUGAS — šeštadienis priedas

1999 m. gruodžio 4 d.

Nr. 235 (45)

Saturday supplement December 4, 1999

No. 235 (45)



„Poezijos popietė“ šeiminkai ir programos atlikėjai Lietuvos ambasadoje lapkričio 7 d. Sėdi: Al-dona Brazdžionienė ir poetas Bernardas Brazdžionis; stovi iš dešinės: amb. Stasys Sakalauskas, rašyt. Kazys Almenas, Jūratė Sakalauskienė, pianistas Andrius Zlabys.

Poezijos popietė Lietuvos ambasadoje

ruošta š.m. lapkričio 7 d. poeto Bernardo Brazdžionio premijos už Kunigaikščių miestą 60 metų sukakčiai paminėti

Juozas Kojelis. „Poete Bernardai, daug kartų teko dalyvauti Jūsų poezijos vakaruose Australijoje, Amerikoje, Europoje, o nuo 1989 m. — be-silaisvinančioje ir išsilaisvinusioje Lietuvoje. Žinau, kad Jūsų žodžio galia paveikdavo gausias išsiviečiusių auditorijas, o Lietuvoje — minias. Ši kartą Vašingtone manęs nebuvo, tad noriu iš Jūsų lūpų išgirsti ten patirtas nuotakas. Juk dabar dvasiniai nusiteikimai ir išsiviečioje, ir Lietuvoje kiti, negu anais laikais“.

Bernardas Brazdžionis. „Biciuli Juozai, atsimenu anas „Megelano keliones“ per Australiją ir literatūros renginius, lankant lietuvių telkinius Melbourne, Sydnejuje ir kt. didesniuose miestuose. Tai buvo drąsus žygis, pagal Vinco Mykoliaičio Putino skelbtą rašytojo ar poeto pareigą: tautą žadinti, gydyti jos žaizdas, palaikyti gyvą dvasią, kelti ateities viltį“.

Keitėsi laikai, žlugo komunistinė rusų imperija, pabudo ir išėjo į gyvenimą pavergtos mažosios tautos; esam liudininkai ir savo tautos entuzias-tingo atgimimo, ir sunkių at-kurtos valstybės dienų. Pasi-keitė ne tik šiokiadieniai, bet ir ateities rūpestiai bei darbais. Žaizdos tabepuliuoja, bet jas gydyti dabartinis poetas atsi-sako, pats grimzdamas į ego-tistinį klaną, kuriame vis gi-liau ir giliau panyra tautiečių minios, reikalaujamos 'duo-nos ir žaidimų'.

„Žaidimų“ žaismas išvirsta į nepasitenkinimo manifestaci-jas, o jaunoji karta, beidėjiskai išaugusi, skęsta nepasotina-mų festivalių dūmuose“.

Juozas Kojelis. „Kas emė-si iniciatyvos Jūsų kūrybos po-pietę Vašingtone organizuoti?“

Bernardas Brazdžionis. „Lietuvos ambasados Vašin-gtone kvietimas atvykti ir at-likti poezijos popietės pro-gramą buvo netikėtas, džiugi-nantis. Nesutikti negalėjau. Sutarėm programą skirti Val-

stybinės literatūros premijos (1939 m.) 60 metų jubiliejaus progai. Autorių pristatyti bu-vo pakviestas žymus, išsiviečioje išaugęs, rašytojas Kazys Al-menas.

Vašingtone ir apylinkėse gy-venantieji lietuviai ir rengini-buvo pakviesti tokio turinio laiško: „Kviečiame į susitiki-mą su poetu Bernardu Braz-džioniu. Turėsime retą gali-mybę susitikti Poetą, kurio žodis paženklinio mūsų vai-kystės, paauglystės ir brandos amžiaus metus. Atsimename jį kaip žaismingą Vyte Ne-munėlį, sėmėmės iš jo žodžio vilties per tamsius okupacijos metus, matėme, kaip pakiliai jį sutiko nepriklausoma Lietu-va...“

Juozas Kojelis. „Kvietimo redakcija išėjusi tarsi iš litera-to rankų. Ambasadoje daž-niausiai telkiasi tik diploma-tai, ekonomistai, teisininkai, politikai“.

Bernardas Brazdžionis. „Esame įpratę matyti, kad ambasados ir atstovybės visų pirma atlieka diplomatinį ir politinį sferų darbą, tarnau-damos Lietuvai ir jos pilie-tiams paskirtose valstybėse. Diplomatinė veikla perkrauta darbais ir reikalaujanti tiek lėšų, kad jauna respublika turi labai siaurinti jų biu-džetą, verčiantį darbo ir vei-klos apimtyje kultūros bei jos kūrėjų per daug nelepinti (kaip daroma ir pačioje Lietu-voje, mazinant ne tik kul-tūrinės spaudos, bet ir švie-timo/moklo įstaigų remimą).“

Kad kultūros žmonės ir pa-tys kūrėjai — rašytojai, poetai — užimtų Lietuvos atstovybių užsienio vietą, yra likęs tik gražus mitas, kuriame ra-sime tokias asmenybes, kaip O. Milašius, pats aukščiausio rango poetas Paryžiuje; vieni talentingiausių beletristų, kaip Ignas Šeinius Švedijoje, Jurgis Baltrušaitis Maskvoje, kitur Jurgis Savickis, talen-tingas beletristas Antanas Vaičiulaitis Vatikane... Knygų dovanoms buvau po

Dar tebeveiklus diplomatas veteranas Vytautas A. Dam-brava, ilgą laiką dirbęs Lo-tynų Amerikoje, vienas iš sun-kių išsivaizduojamų tokio plataus ir sėkmingo masto Lietuvos atstovų, atrodo, bus įtaigojės ir Lietuvos ambasa-dos Vašingtone ambasadorių S. Sakalauską, jauną, kupiną iniciatyvos, gabų organizato-rių ir darbuotojų. Tik jo ir jo žmonos Jūratės, ištikimos am-basadoriaus taktininkės, dėka, taip sėkmingai praėjo ir ši poezijos popietė, suprantant, kad poezija ne paskutinėje vietoje stovi, galinti sujunginti ir sujaudinti gyvas širdis, kad ji, poezija, gali būti vienu, tamsą paverčiančiu, spinduliu.

Juozas Kojelis. „Kokia bu-vo publika, kaip vyko ben-drauti?“

Bernardas Brazdžionis. „Publika, kurios, ambasado-riaus žodžiais tariant, susirin-ko tiek daug, kaip niekad, sausakimšai pripildė salę; at-ėjo visų kartų žmonių — nuo pensininkų iki valdžios įstaigų darbuotojų, nuo studentų iki dailininkų, „meškiukų Rudnisiu-ku“, kurie atsinešė „suskaity-tų“ Meškiuko Rudnisiuko eg-zempliorius, kad gautų dedi-kaciją ir autografą.“

Nemažai vyresniųjų, ypač moterų, atsinešė „suskaitytais lapais“ poezijos rinkines, dau-giausia (net kelių laidų) *Per pasaulį keliauja žmogus*, pa-brėždami, kurie eilėraščiai la-biausiai patikę. Tai: „Per pa-saulį keliauja žmogus“, „Ne-regys“, „Pavasario kelionė“ ir kt. Tai vis eilėraščiai — ly-rinės baladės iš sukaktuvinio rinkinio *Kunigaikščių miestas*, kurio pagrindinės religinės, tautinės ir bendražmogiškos temos plito ir augo vėlesnėse knygos: *Didžioji Kryžkelė*, *Vi-dudienio sodai*, *Po aukštai-siais skliautais*, *Šiapus ir ana-pus mūsų laiko*, kuri, naujausią, atsinešė autografui gauti.

Knygų dovanoms buvau po

Bernardas Brazdžionis

PER PASAULĮ KELIAUJA ŽMOGUS

Baltas baltas, kaip vyšnios viršūnė,
Žydro veido, kaip žydras dangus,
Kaip vėlė, kaip vėlė nemarinė
Per pasaulį keliauja žmogus.

Buvo draugas šviesaus Apolono,
Buvo brolis jis meilės Safo,
Ir kely begalinės kelionės
Nemačiau aš nuvargusio jo.

Šoko jis, gėrė jis ir dainavo
Su Katulu Dianos laukuose,
Jam Horacijus šaukė: Bis!.. Bravo!
Krito žiedas nuo vyšnios šakos...

Krito žiedas kaip naktys, kaip dienos,
Kaip gyvenimas visas nukris,
O jis vienas, jis vienas, jis vienas
Praraston praeitin nebegrįs.

Baltas baltas, kaip vyšnios viršūnė,
Žydro veido, kaip žydras dangus,
Kaip vėlė, kaip vėlė nemarinė
Per pasaulį keliauja žmogus.

Eina jis pro karališkus sostus,
Pro muziejus monarchų senų,
Nuo karūnos jų dulkes nušluosto,
Nuo statų užmirstų akmenų.

Per marias nemarias ir plačiausias
Ir per kalnus vainikais baltais,
Nei kelių, nei dienų nesiklauses,
Jis tik Nemuno klonių ateis.

Žengs per girią, kaip eglių ošimas,
Pasipuošęs žiedais kadugių,
Kaip šventosios taurės piligrimas,
Bris per plaukiantį lauką rugių.

Baltas baltas, kaip vyšnios viršūnė,
Žydro veido, kaip žydras dangus,
Kaip vėlė, kaip vėlė nemarinė
Per pasaulį keliauja žmogus.

Iš atogrąžų girių žaliųjų,
Kaip vienuoliai, suklaupe maldos,
Kaip atodūsiai mirt pasmerkusių,
Amžiais amžinas balsas giedos:

—Miršta tautos, vergai, viešpatijos,
Imperatoriai miršta seni,
Miršta žiedas balčiausios lelijos,
Tik tu vienas per amžius eini.

Per upelį, per ežerą gilų
Ir per lapų palaukių gėlės,
Iš pakrančių, iš tolumo Nilo
Ir iš tekančios saulės šalies.

Baltas baltas, kaip vyšnios viršūnė,
Žydro veido, kaip žydras dangus,
Kaip vėlė, kaip vėlė nemarinė
Per pasaulį keliauja žmogus.

TIKIU

Tikiu, kad Tu, o Dieve, Tu pašaukei mane čia
Iš amžių glūdomos,
Man Tavo žvaigždės, einančiam per girią, šviečia,
Kad eitčiau giedras ir ramus.

Tikiu, kad Tu, o Dieve, iš karo ir žudynių
Tautų tautas vedi;
Kaip kūdikį, pro prarają ir manają tėvynę
Išvedęs tarsi: auk, žydek!

Tikiu, kad Tu, o Dieve, ir meilės giesmei žodi,
Ir džiugesi akių,
Ir sielai saulės amžių, ir vergui laisvę duodi
Už vieną atdūsį — „Tikiu...“

Kunigaikščių miestas 1939 m.

KELEIVIAI

Mes amžino kelio benamiai keleiviai,
Mes žemės turtuosles beturčiai vaikai,
Nuklydę į naktį, kuri nesiblaivė,
Kur vedė ne mūsų,
Ne mūsų takai.

Mes tarėm: — Aušra! Švinta skliautas aptemęs...
O juoda, o gruodas, o speigas širdy,
O jos nesutikom, kur rytmetį lemia,
Kaip laimė — maža
Ir kaip skausmas — didi.

Mes džiūgavom: — Saule! Ji teka. Ji šaukia...
Ji visą vidurdienį laimins ir švies,
O mūsų diena dar labiau apsiniaukė,
Kaip skliautas kurčios
Ir bežvaigždės nakties.

Mes šaukėm: — Diena! Šaukėm: — Ūkanos sklaidos.
O skendom tamsoj, o klajojom akli.
Ir mūsų kelionė buvo tik aidas,
Tik aidas, tik aidas
Paklydęs kely.

Po aukštaisiais skliautais. 1989 m.

keletą nusivėžęs ir suaugu-siems, ir mažiesiems, o daugu-mas gavo Lietuvoje pavasari išleistą Adomo Varno paveiks-lo spalvotą kopiją „Karaliaus Mindaugo karūnavimas“ su mano eilėraščių parašyta ka-rališka priesaika, tinkancia ir šių dienų lietuviui“.

Juozas Kojelis. „Ar į po-pietę atsilankė kolegų rašy-tojų? Lietuvoje rašytojams priekaištaujama, kad į lite-ratūros vakarus ar kitus kul-tūrinius įvykius jie nelinkę lankytis“.

Bernardas Brazdžionis. „Atsilankė Kazys Bradūnas su savo žmona Kazyte, atvy-kęs iš Lietuvos žiemai ir apsis-tojęs sūnaus šeimoje Baltimo-rėje; buvo ir kitas „lankininkų“ bendradarbis, tos patios po-brazdžioninės kartos poetas, Alfonsas Nyka-Niliūnas, taip pat su žmona.“

Bradūnas ir Niliūnas yra du gyvi įvykio liudininkai, stu-dentai, pradedantys jauni poe-tai, dalyvavę premijų įteikimo šventėje Vilniuje prieš 60 metų.

Buvo ir, pora mėnesių už mane vyresnis, mano kartos beletristas Jurgis Jankus, už-siauginęs patriarcho barzdą, bet vis toks pat gyvas ir gu-vus, gero pasakotojo liežuvį

turįs, rašytojas ir bendrakal-bis.

Ir, žinoma, jau minėtas iš-eivijos jaunesnės kartos roma-nistas Kazys Almenas.

Ne paskutinėje vietoje turiu paminėti ir Jono Aisčio žmoną Aldoną, ir Antano Vaičiulaičio žmoną Joana, kurios taip pat mielos ir artimos, kaip ir jų vyrai, kolegos, anksčiau į Ana-pus išėję.

Dalyvavo ir spaudos atstovų — jūdruis *Dirvos* redaktorius dr. Jonas Jasaitis...“

Juozas Kojelis. „Iš Jūsų

atsakymų jaučiu, kad popietė praėjo nuotaikingai. Ar tokia nuotaika lydėjo Jus?“

Bernardas Brazdžionis. „Apie save jau daug kalbėjau, o apie mano programos skaity-mus tegu kalba gausi auditori-ja — jeigu jai patiko, tegu leidžia iš lūpų į lūpas, kad lie-tuviai poezijos dar nenumari-no, kaip amerikiečiai, kurie, turėję pasaulinio garso poetų, dabar skundžiasi, kad esą at-ėjęs nebe poezijos metas, kad reikia jos kultą atgaivinti nuo pirmųjų mokslo dienų įvedant

poezijos, nors ir neprivalomas, pamokas...“

Juozas Kojelis. „Kad kiek būčiau pamiršęs paklausti — ar vienas leidotės į kelionę skersai kontinento?“

Bernardas Brazdžionis. „Ne vienas. Skridome labai patogiai „United“ oro linija, kartu su žmona Aldona, o mus palydėjo ir globojo mūsų miela dukraitė Dalytė; abi mano „Mūzos“ buvo man tikra po-pietės puošmena.“

Juozas Kojelis. „Labai aciu, poete Bernardai, už po-kalbį!“



„Poezijos popietėje“ Lietuvos ambasadoje. Iš kairės: poetas Alfonsas Nyka-Niliūnas, poetas Bernar-das Brazdžionis, rašyt. Jurgis Jankus, Kazimiera Bradūnienė ir poetas Kazys Bradūnas.

Ispūdingai paminėtas prez. Antanas Smetona

Bronius Nainys

Šie metai žymėjo dvi lietuvių tautos iškiliųjų vyrų suaktyvėjimą, ir JAV lietuviai jas abiejai tinkamai paminėjo. JAV LB Kultūros taryba suruošė Lietuvos himno autorius, žymaus lietuvių tautos atgimimo žadintojo, visuomenės veikėjo, rašytojo, žurnalisto, dr. Vinco Kudirkos 100 metų mirties sukakties prisiminimą, o Amerikos Lietuvių tautinės sąjungos pastangomis sudarytas visuomenės atstovų komitetas suruošė pirmojo ir trečiojo Lietuvos prezidento, viešojo dr. Kudirkos sukurto himno įgyvendintojų, taip pat uoliausių lietuvių tautos budintojų, Lietuvos nepriklausomybės puoselėtojų, ją paskelbusio 1918 m. Vasario 16-tosios akto pasirašytojų, valstybininko, advokato Antano Smetonos minėjimą. Dr. Vinco Kudirkos minėjimas buvo platesnės apimties, ruoštas keliolikoje JAV ir Kanados LB apylinkių, programai atlikti pasikviesios profesionalės tautininkės iš Lietuvos, tačiau ne kiek mažiau įspūdingas ir, bent Čikagos apylinkėse, gal net iškilmingesnis, buvo PLC, Lemonte, prezidento Antano Smetonos minėjimas, atliktas savomis jėgomis. Ir ne vien tik savęs pagyrai ar bent pasiskatimui reikia pasakyti, kad tokiems uždaviniais atlikti jėgų ir mes dar nestokojame. O ši kartą, turbūt norėdama išieiti iš tokios minėjimo eisenos, įprastinės tautos, Irenos Kriaučiūnienės vadovaujama, iš įvairių pasaulėžiūrų visuomenės atstovų sudarytas komitetas ieškojo šiek tiek kitokio sprendimo.

Antanas Smetona, pergyvendamas net kelis lietuvių tautą ir Lietuvos valstybę sukrečiančius laikotarpius ir gana ilgą laiką vaidinęs net patį pagrindinį valstybininko vaidmenį, norėdama ar nenorėdama — o tai turbūt dar niekas nemėgino tyrinėti — buvo įsuktas į stipriai prieštarų sukūrusių prietarų srovę, nepaliekamas. Todėl ir bet kokie jo prisiminimai ar kitoks su jo vaidmeniu susijęs turėtų būti prieštaringų verpetų sukūrusių atliepų dar ir dabar. Minėjimą ruošęs komitetas ne tik jų nevengė, bet bandė juos net paryškinti. Del to ir toji neįprastinė eiga: Antano Smetonos veiklai aptarti buvo

pakviesti du kalbėtojai — iš skirtingų visuomenės polių pasaulėžiūrų atžvilgiu, skirtingos veiklos plotmių, dargi skirtingų profesijų. Pirmoji kalbėjo — pedagogė, rašytoja, „Draugo“ redaktorė, kultūrinės srities darbuotoja, teigiau — nepartinė, ateitininkė Danutė Bindokienė; antrasis — dipl. inžinierius, visuomenininkas, daugiau politinės srities darbuotojas, JAV lietuvių tautinės sąjungos vienas iš vadovaujančių pareigūnų, Jonas Jukūnas.

Danutė Bindokienė kaip tik tuos, visuomenėje prieštaringas nuomones keliančius, prezidento Antano Smetonos veiksmus ir lietuvių, jos dar ir savo pačios aptarimais išryškindama. Paminėjusi Smetonos į valdžią atėjimo aplinkybes bei jėgos panaudojimo eigą, ji kritiškai atsiliepė ir į tolimesnį jos naudojimą visada jautrioje žmogaus teisių bei laisvių srityje, betgi ir atsargiai pasamprotaudama, kad moksleivių ateitininkų veiklos uždraudimas katalikiškam jaunimui gal net ir į gerą išėjo. Paskaitininkės nuomone, draudimas moksleivių ateitininkų judėjimo per daug nenuslopino, bet tik dar labiau grūdino jaunimą, skatinamas priešintis jų dvasios vystymuisi varžant jėgai. O tai stiprino ir visą Ateitininkiją.

Nors tik trumpai, tačiau paskaitininkė kalbėjo ir apie keleto žmonių gyvybes nusinešusių Suvalkijos ūkininkų streikus, bet tik juos išskeldama, nei streikuotojų, nei maldintojų — nei smerkdama, nei juos teisindama. Tai irgi reikia laikyti vykusiu minėjimo turinio papildymu, primenant, kad istorijos tušuoti negalima.

Jonas Jukūnas Smetoną ryškino daugiau kaip valstybininką, kryptingą politiką, nors ir iš labai neturtingo sluoksnio kilusį, tačiau nenuėjusį jo brendimo laikotarpiu madingu socializmo keliu, bet likusiu aiškiu dešiniuoju, net ir bet kokie jo prisiminimai ar kitoks su jo vaidmeniu susijęs turėtų būti prieštaringų verpetų sukūrusių atliepų dar ir dabar. Minėjimą ruošęs komitetas ne tik jų nevengė, bet bandė juos net paryškinti. Del to ir toji neįprastinė eiga: Antano Smetonos veiklai aptarti buvo



Prez. Antano Smetonos paminėjime kalbą rengimo komiteto pirm. Irena Kriaučiūnienė; prie JAV vėliavos — Eduardas Modestas ir Dainė Quin. Nuotr. Viktoro Kučo



Prez. Smetonos sukaktį paminėjime muz. Faustas Strolia (akompaniatorius) ir sol. Praturmė Ragienė. Nuotr. Viktoro Kučo

kreipdamas dėmesį į apie jį rašiusius sovietinių universitetų auklėtinius.

Paskaitininkai prezidento Smetonos veiklą aptarė objektyviai, abiem jiems — geras prezidentas, tačiau klausytojų galvose tikriausiai liko vietos pamąstyti ir apie dar daug neatsakytų klausimų. Ypač apie antrąjį jo prezidentavimo laikotarpį ir vieną, gal net patį svarbiausią klausimą, kas ir juos dabar galėtų atsakyti? Vyresniųjų, anuos laikus gerai pažįstančių, istorikų beveik ir nebūtinai, o sovietinių mokyklų auklėtinių, nuo kurių to laikotarpio istorija buvo stropiai slepiama arba melagingai perduodama, prireiks daug metų su juo reikiamai susipažinti, kol galės neslaidžiai įvykius vertinti. Be to, tokių paskaitų klausantis arba apie anuos laikus spaudoje ką nors skaitant, man visada kyla klausimas, kodėl tą laikotarpį aptariantieji paskaitininkai ar juos aprašinėjantieji laikraštiniškai kažkodėl vengia panagrinėti mūsų didžiųjų tautininkų (ne partinę, bet tautinę prasmę) bei valstybininkų poveikio dabartiniam laikams. O būtų labai pravartu pasvarstyti jų veiklos panašumus bei skirtumus tautą žadinant ir valstybinę nepriklausomybę siekiant aštuonioliktajam ir vėliau — devyniasdešimtajam šio šimtmečio metams. Aišku, daug panašumų rastume, bet turbūt pastebėtume ir daug ryškių skirtumų. Ano šimtmečio pabaigos ir šio pradžios lietuviai šviesuoliai pirmiausia ieškojo savo tautos — užgautos, skriaudžiamos, kojomis tryptamos ir daugelio užmirštos — žadino, budino, skambindami varpais, kėlė iš miego, šviete iš prūsų gabenama lietuviška spauda, kultūrinio klijimų vaidinimais. Tautininkas Smetona, liberalas Kudirka, socialdemokratas Kairys, krikščionis demokratas Krušpavičius, nepartinis Basanavičius, kunigai ir pasauliečiai, visi jie buvo tautininkai, tik, vėl pabrėžiu, ne partinė, bet lietuvių tautos prasmę, kovoję dėl lietuvių tautos laisvės ir nepriklausomybės. Ją laimėję,

jie ugdė, švietė, lavino, stiprino lietuvių tautą, mokė ją gyventi ir kurti savoje nepriklausomoje valstybėje. Kiek tokių šviesuolių Lietuvoje turime dabar? Daugelis jų dabar trimituoja mums apie kažką pilietinę visuomenę, kaip apie didelę naująją, lyg anais laikais Lietuvos valstybė buvo ne jos piliečių organizacija, bet kažkoks kitas darinys. O pagrindinio anos nepriklausomos Lietuvos ramsčio — tautos jau lyg ir nebereikia. Todėl anuos mūsų didžiuosius, tarp jų ir prezidentą Antaną Smetoną, minint, jų ir dabartinio laikotarpio palyginimas bei jų poveikio dabartiai panagrinėjimas minėjimams duotų naujos prasmės.

Maloni staigmena buvo iš juostelės išgirstas, trumpas Antano Smetonos žodis. Kita staigmena — retai girdimos muzikos, pianistės Aldonos Kanaukaitės - Naudžiuvienės pirmas pasirodymas Lemonte, puikiai paskambintais F. Chopin, L. V. Beethoven, F. Schubert kūriniais. Trečia — misijos vyrų chorų taip pat pirmas, labai vykęs pasirodymas trimis populiariomis dainomis. Vadovė — Birutė Mockienė, akompanuotojas — Faustas Strolia.

Iškilmingam minėjimui vadovavo komiteto pirmininkė Irena Kriaučiūnienė. Į jį iš Clevelando buvo atvykęs ir Antano Smetonos vaikaitis, pianistas Antanas Smetona. Tik pasigedome bent trumpo jo žodelio. Matyt, tai sukludė nenumatyti ilgai užtrukusi kelionė ir vėlavimas. Tačiau panorėjė, mielai šnekiojosi su juo tuoj po minėjimo rengių suruošusiose pietuose.

Per minėjimą buvo platina mas kukuks, bet vertingas, Viktoro Kučo, ir Irenos Kriaučiūnienės paruoštas, programinis leidinukas, kuriame išspausdinta ir trumpa Antano Smetonos gyvenimo, veiklos, jo šeimos apybraiža. Leidinukas vykusiai tiko prie viso minėjimo sąrangos, kuris, nors taikomas ir ryškiam Lietuvos šio šimtmečio politikui pagerbti, kartu žymėjosi ir kaip skoningas, puošnus kultūrinis renginys.



Prez. A. Smetonos sukaktį paminėjime prie Lietuvos vėliavos Dalė Povilaitienė ir Stasys Džiugas. A. Smetonos portretas — dail. Adomo Varno. Nuotr. V. Kučo

Susitikimas su dvasingu meno pasauliu

Lietuvių dailės muziejus Pasaulio lietuvių centre, Lemonte per dešimtį veiklos metų tapo stipria traukos vieta. Šis lietuvių kultūros židinys jau gerai žinomas, ir ne vien lietuviams. Ekskursijos gana dažnai lankosi muziejaus salėse. „Ar gali nepriimti?“, — klausia Dalia Šleniėnė LD muziejaus direktorė, — jeigu skambina, ir maloniai prašo, aiškindami, kad tai vienieta vietą Čikagoje, kur galima susipažinti su lietuviška dailė ir tautodaile“. Tikrai, muziejuje svarbiausia ir pagrindinė yra muziejaus kaupiamoji kolekcija, nuolat papildanti naujais kūriniiais. „Džiaugiamės viskuo, kuo turime, rodome, aiškiname. Juk žinai, kad gavome labai vertingą dovaną — tai Aleksandra Kašubienė pereinantis metais mūsų muziejui padovanojo skulptoriaus Vytauto Kašubos kūrinių“.

Muziejuje puikiai įrengta lietuvių tautodailės salė, fotomenininko A. Kežio nuotraukų galerija, kunigaikščių menė, kurioje vyksta ir rimti, ir linksmi renginiai. Muziejaus veikloje labai svarbios fondų patalpos, todėl visi kampanijai išnaudoti. Čia vystoma gana plati moksline, švietėjiška veikla, draugaujama su norinčiais pažinti lietuvių meną, tautodaile, kultūrą, rengiami literatūriniai vakarai, muzikinės popietės, koncertai.

Šioje pastovioje muziejaus veikloje ryškiai išsiskiria rengiamos parodos — kiekvieną kartą atvykęs į muziejų, esi maloniai nustebintas; ir vėl nauja pažintis, dažniausiai su nežinomu, nauju, įdomiu kūrėju.

Taip turėjo pasijusti klausytojai, lapkričio pradžioje atskubėję į susitikimą su muzika — juos pasitiko spalvingas tapybos pasaulis. Šios tapybos emocingas koloristinis ekspresyvumas kaskart atgimsta, kai dar kartą nusileidžiame LD muziejų ir negaliu ramiai praeiti pro Joanos Paltarokaitės-Valaitienės „Spalvų pavasarį“, puošiantį salies sienas.

Apžvalginė autorinė paroda, kurioje parodoma nuosekli kūrybos eiga (pagal paveikslų sukūrimo datas, pradedant 1995-ais ir baigiant 1999-aisiais) rengiama tam, kad būtų suvokiama visuma, kaip brendimo, vystiesi potėpis, gileji reiškinio prasmė. Įvyko ryški, gal ilgai brandinta, išskrova. Dailininkė paveikslus tapo savo sukurtą ir puikiai įvaldytą techniką, ir tai atveria vartus laisvai kūrybai, nes dažniausiai nauja, būna ir paveiku, ir įdomu, o šiuo atveju, ir prasminga. Visa tai žiūrovui daro labai teigiamą poveikį — aukštas žanro visuomenės lygis, tiek technikos, tiek idėjos, tiek individualybės prasmė. Kūryboje niekada nėra pusiausvyros tarp to kiek tu nori keistis, kiek gali keistis ir kiek intuityviai ar sąmoningai stengiesi išsaugoti tai, ką savyje turi.

Galime jausti, kaip dailininkė veikia aplinką, grožis, gamta, bet viską lemia vidinis poreikis. Kiekvienas kūrinys yra individualybės atspindys ir kartais jis daugiau pasako apie kūrėją, (taip galvoju, nors su dailininke nesam pažįstamos) nei apie kūrinių įtakojus impulsus, nes tapomi „vaizdai“ transformuojami individualaus išgyvenimo — jie gautūs, nepaisant daugybės

spalvinių sluoksnių, sluoksnelių, dengiančių vienas kitą ar prasiskverbiančių iš gilumos. Paveikslų struktūra, spalva, spalvos, ritmas, grafinis linijų bėgimas, potėpis, spalvos išsilyginimo kryptis lemia tai, kas pagauna žiūrovo žvilgsnį ir privertia sustoti, įsigilinti, lyg atradus sau artimo mąstymo žmogų, kūrėją. Gamta, sakykim, be galo talpus ir turtingas simbolis, stimuliuojantis vaizduotę ir talentingo kūrėjo rankose pasiduodantis daugybei variacijų, čia paveiksluose pavirsta spalvingomis, spinduliuojančiomis vizijomis ir nebesvarbiais tampa paveikslų pavadinimais: „Miškas“, „Laukų gelež“, „Pirmoji šalna“, „Klevo lapas“, ar kiti, gal labiau nusakantys pasąmonės vyksmą, kaip „Marso geles“, o kviečia į neramų grožio pasaulį. Nors paroda pavadinta „Spalvų pavasarį“ ir nors paveiksluose liejasi visos vaivorykštės spalvos: gelsvi, rusvi, rausvi, žalsvi tonai primena už lango krentančius lapus, gražių rudens metų. Stipri spalvinė, plastinė, emocinė įtaiga, išgyvenimo pojūtis, kūryboje, kaip ir parodoje, visuomet veikia žymiai stipriau, kai atrandi kažką naują, netikėtą.

Kad dailininkės Joanos Paltarokaitės-Valaitienės paveikslai jaudina žmogaus jausmus, patinka jiems, parodo mazi raudoni ženkleliai, klijuojami prie paveikslų pavadinimų. Palinkėjime dailininkėi didžiausios kūrybinės sėkmės ir dažniau lankymės Lietuvos dailės muziejaus salėse, kad vėl susitiktumė su dvasingu meno pasauliu.

L. Krivickienė



Prez. Antano Smetonos gimimo ir mirties sukaktį paminėjime dalyvavęs Antanas Smetona (prezidento vaikaitis) su rengimo komiteto pirm. Irena Kriaučiūnienė. Nuotr. Viktoro Kučo



Dail. Joana Valaitienė. „Degantis miškas“. 1997.

Stasys Džiugas

VAKARO MALDA

Rymo beržų gojai užburtoj svajonė,
O iš melsvų tolių veržias pazarai.
O kad Tas ateitų gojuose pažaisi,
Kur per Jį linguoja lobiuose svirnai!

Gaudžia tylus varpas maldoje parymės,
Milijonai saulų melsvame dugne...
Ach, kaip gera, miela maldoje suklypti!
Bet sakyki, Dieve, ar esi Tu čia?

Dengia rūkas pievas vakariniu mostu
Ir nueina laimė rudenio keliu —
...Ten toliau Smūtelis kryžkeleį parymo:
Manyje šnibždėjo: „Tave tikiu!“

Panevėžio Garsas, 1937 m.

SUGRĮŠ PAVASARIS

Pražys vėl melynų žibutės,
Puriena žiedų vėlei skleis.
Sugrįš pavasaris žaliasis,
Sugrįš vėl klionais, paupiais...

Neverki, mylima sesute,
Kad vargą vieškely radai.
Sužys vėl baltos sodo vyšnios,
Dažys Tau skruostus raudonai.

Ir kris žiedelis baltas vyšnios,
Lapelis baltas pamaži...
Ir bėgs vis dienos, slinks taip metai,
Su jais jaunystė mūs graži.

Ateities spinduliai, 1938 m.

KOKIĄ LAIMĘ MAN IŠBURSI?

Žiba akys tigonikuks
Juodos kaip anglis.
Kokią laimę man išbursi,
Kokia ateitis?

Sopnavau papartio žiedą,
Kad nuskyniau jį.
Kaukė, viesulai pašlę
Rudenio nakty.

Kaimo dukterį mylėjau
Žiedas-jazminų!
Iš tos meilės tik paliko
Ašaros kapų.

Žiba akys tigonikuks
Juodos kaip anglis.
Kokią laimę man išbursi,
Kokia ateitis?

1942 m., Kaunas

TIKĖKI, SESE...

Supratau, kai geso vakarų pašvaistė,
Kad svajonė laisvė nuostabiai graži...
Jau žinau, sesute, ko tu taip nuliūdus,
Ko tu rymai vėlei baisiai nerami...

Daug dienų nuėjo Vilijos pakrantėm,
Vienos nešė laimę, kitos mums vargus,
Tu manai, sesute, kad Tave užmiršom,
Kad Tėvynės žemėj skausmas vien tebus...

Tėviškės laukuose, ką gi, sese, rasi? —
Lindės krūtinę dar labiau suspaus...
Lenksies prie žiedelio, bet jis bus užmigęs,
Tik Tave šiaurinis prie krūtinės glaus.

Tu tada matysi iš kapų kaip kelsis
Raiteliai pabėgę viduriu nakties —
Ilgai kalavijai ant galvų švytruosis,
Ir Tėvynės kelias Paneriu dundės.

Bet tikėki, sese, vėlei mes sukilsim,
Ir naujai atgimsim dvasioj milžinų —
Išsilis daug džiaugsmo Vilijos krantuose,
Daug jaunystės, juoko, laimės ir dainų.

Trimitas, 1939 m.

IŠKELIAVIMAS

Palaimins vėtroj judą naktį,
Ranka pro debesis dangaus,
Kai tu išlysi į pasaulį
Ieškoti Dievo ar žmogaus.

Paliks minia, kaip tylūs vagys,
Ir balsas marių neramių —
Tu būsi alkanas, paniūręs,
Tu, kaip bedalis, be namų.

O gal mirties pagaus verpetai,
Juodasis angelas giedos?
Pras pavasariai audringi
O kur esi? O kas žinos?

Ateitis, 1940 m.

Sveikiname!



Rašyt. Stasys Džiugas, gimęs 1919 m. gruodžio 6 d., šventia brandaus amžiaus gimtadienį. Kūrybos kelią jis pradėjo ankstyvoje jaunystėje — Lietuvoje; tęsė ir Vokietijoje, kur pabėgėlių stovykloje leido „Sevitišką“, iš savo žemės išvyto žmogaus, dienas, ir atvykęs į JAV. Šiuo metu S. Džiugas gyvena Čikagos priemiestyje ir pasitimi kaip veiklus visuomenininkas. Gimtadienio proga pateikiame pluoštą jo eilėraščių.

SAPNUOJU GIMTINĘ

Skrendu per pusnį tartum vėjas.
Vytukas, Jonas — iš paskos.
Tos pačios čia beržų alejos,
Tie patys žvirbliai ant šakos.

Ant mūsų krenta baltos snaigės.
O mes įkaitusiais veidais,
Linksmi, ir šaltis, rodos, baigė,
Nors spaudžia jis dar ne juokais.

— Stasiuk, jau vakaras artėja! —
Mamytė šaukia iš namų.
Šiuos veidus šaltas vėjas,
O man čia gera ir smagu!

— Sudie, draugai, — ranka pamoju —
Lovele laukia ten manęs,
Čia pat namai šiaudinio stogo,
Klebona vėjas langines...

Eglutė, 1951 m.

TROŠKIMAI

Paliko vasara ir saulė
Tėvų sodyboj prarastoj.
Tamsu širdy, tamsu, pasauly —
Tos pačios mintys ir rytoj.

O pina sapnų tokį gražų
Žvaigždėm sumirgusi naktis.
Kely laimėjimų mirazai,
Kely svajonės ir viltis.

Viltie, nušviesti tamsią mintį
Ir vėsk į tėviškės namus!
Ar kas įstengs juos užgesinti —
Širdies ugningus troškimus?

Žiburiai, 1946 m.

PAMIEGOK, SŪNELI...

Pakeliu galvutę iš lovelės...
Mama sako: — Nesihelk! Anksti!
Dar prie ežerėlio miega nendrė,
Už visas jauniausias ir lanksti.

— Pamiegok, sūneli... Nesirūpink!
Duoną tau uždirbsiu, kol galiu.
Bet, kai tu užaugsi, būki geras,
Būk nors mano laimės lašeliu...

Jei išklysti teltų į pasaulį,
Jei svetur išplauktum per marias,
Paragauki jūros vandenilio, —
Mano ašaras primins sūrias.

Klėkučio vardinė, 1953 m.

Asmenybės šviesa

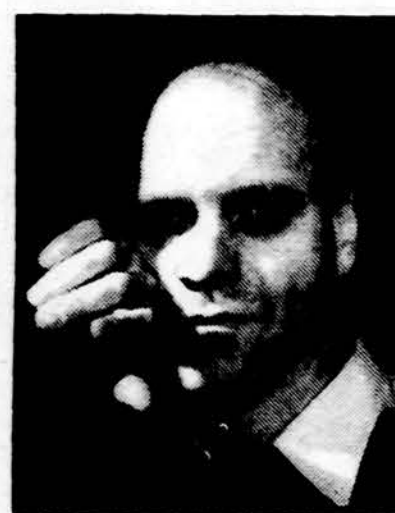
Vlado Bagdono autorinis vakaras

Aktorių Vladą Bagdoną pažįsta ne viena karta — gimęs 1949 m., 1970-aisiais jis jau vaidino Jaunimo teatre (40-mečiai ir 50-mečiai vilniečiai greičiausiai prisimena V. Bagdono jaunuolius, tarkim, muziklę „Ugnies medžioklė su varovais“ ar E. Nekrošiaus diplominiame darbe — spektaklyje „Medaus skonis“).

Į teatrą įsiliejęs garšajam rež. D. Tamulevičiūtės „dešimtukui“, atėjus dirbti E. Nekrošiui, prasidėjo trupės brenimas. Jaunimo teatras tapo ta vieta, į kurią eidavome, norėdami suvokti ne tik save, bet ir savo aplinką, suprasti, kur ir kaip gyvename. Sąjūdis brenimo daugelyje vietų: skaitlyklose, krepšinio salėse ir... Jaunimo teatro spektakliuose.

Be abejo, akt. V. Bagdoną išgarsino E. Nekrošiaus spektakliai, nors su juo labai noriai dirbo visi režisieriai — tiek savi, tiek kviestiniai. Tačiau šis, neabejotinai vienas talentingiausių mūsų laikmečio artistų, turi retą sugebėjimą (ir valią!) auginti, tobulinti save pats. Nepriklausomai nuo aplinkybių, be kitų pagalbų. Bagdono-Nekrošiaus sąjunga — fantastiška, tačiau esu įsitikinusi, kad net jeigu jų keliai nebūtų suję, Vladas Bagdonas šiandien vis tiek būtų žinomas aktorius.

Prisiminkime ryškiausius aktoriaus vaidmenis. Tai temperamentingasis Merkucijus muziklėje „Meilė ir mirtis Veronoje“ (rež. E. Nekrošius), nemarus savo meile ir darbais, deja, šuniško likimo dailininkas Pirosmenis spektaklyje „Pirosmeni, Pirosmeni...“ (rež. E. Nekrošius), tironas Alek-



Aktorius Vladas Bagdonas.

sandras Čechovo pjesėje „Dėdė Vania“ (rež. E. Nekrošius)... Beje, pastaruosius du spektaklius matė ir Čikagos publika Jaunimo teatro gastrolių metu JAV-jose 1988 metais.

V. Bagdonas yra sukūręs Simono Daukanto portretą rež. D. Tamulevičiūtės spektaklyje pagal Justino Marcinkevičiaus pjesę; vienas sudėtingiausių aktoriaus vaidmenų — kompleksuotasis F. Dostojevskio herojus rež. Kamos Ginko spektaklyje „Užrašai iš pogrindžio“.

Naujausi darbai — Hamletas tėvo šmėkla garsioje Šekspyro pjesėje, kurią režisavo E. Nekrošius, o Hamletas vaidmenį sukūrė populiarus dainininkas Andrius Mamontovas (šis spektaklis labai mėgstamas Lietuvos jaunimo); pagrindinis vaidmuo „Graiko Zorbo“ pastatyte Kauno muzikiniam teatre, Deividas spektaklyje „Ana Vais“ (rež. J. Vaitkus), šiuo metu — vėlgi su E. Nekrošiumi — aktorius repetuoja Otėlą.

O štai dar viena talento puosė — dainos. Ši aistra nėra

tokia netikėta tiems, kurie seniau pažįsta artistą: vis išgirdavai jį dainuojant per radiją, vieną kitą įrašą pamatydavai kasėteje ar plokštelėje. Šios dainos susiklostė į rinktinę „Vaikystės šviesa“. Po to pasirodė autorių dainų kasėte „Dainos sau“. Dabar štai turime ir kompaktinį albumą... Visa tai, beje, galima bus išgirsti Vlado Bagdono koncertų Jaunimo centre Čikagoje ir Pasaulio lietuvių centre Lemonte gruodžio 11 bei 12 d. metu.

Renginius remia Tarptautinė telefonų bendrovė I. E. COM.

Ko laukti iš susitikimo su dainuojančiu aktoriumi? Jo dainose — ryškus dramos elementas, prasmingas žodis, nemažai asmeninės patirties, jos labai emocingos, lengvai virs ta žodžiu, o žodis — daina... Pagaliau net nesistenkime numatyti visko, eidami į susitikimą su aktoriumi. Juolab, kad aktorius — Vladas Bagdonas. Teužlieja mus jo asmenybės šviesa.

Ramunė Zdanavičiūtė

DAIL. J. DAUGVILOS KŪRINIŲ PARODA

Dail. Jurgio Daugvilos skulptūrų paroda atidaryma š.m. gruodžio 11 d., šeštadienį, 7:30 val. vak., Lietuvių dailės muziejuje, Lemonte (Pasaulio lietuvių centro patalpose). Dail. J. Daugvila buvo šiemetinės Meno premijos, skirtos JAV LB Kultūros tarybos laureatas.



Jurgio Daugvilos kūryba

PASKIRTA LIETUVIŲ RAŠYTOJŲ DRAUGIJOS PREMIA

Lietuvių rašytojų draugijos valdybos sudaryta komisija — pirm. Sonė Pipiraitė-Tomarienė, sekr. Nijolė Užubalienė ir narys Juozas Masilionis — 1998 m. literatūros premijai skirti, š.m. lapkričio 30 d. įvykusiame posėdyje vienbalsiai nutarė premiją paskirti rašytojai Petronėlei Orintaiti už knygą Būk žmogus, žabuli.

Kūrybos procese nelabai galvoju, ar paveikslas patiks kitiems. Man svarbiau yra išreikšti savo mintį, išsakyti žmonėms ir pasauliui savo dvasios būseną, skleisti gėrį ir grožį. Ir jei tai pastebi kiti žmonės, supranta, mane labai džiugina“.

Darbai, kuriuos pamatysite nuo gruodžio 3 iki 15 d., nutapyti Čikagoje Zitos Drungelienės mėgstama technika — pastele ant švitrinio popieriaus bei kartono. Tai pirmoji personalinė autorės paroda. Ir tai „tik ieškojimų ir kelio pradžia. Tai tik kelio pradžia...“

Paroda atidaryta gruodžio 3 d. Čiurlionio galerijoje — Jaunimo centre, 5600 S. Claremont Ave., Chicago (773)775-7500.

Ula Juškvė

Aktoriaus
Vlado Bagdono
autorinis vakaras
TIES NAUJU SLENKSČIU
1999 m.
gruodžio mėn. 11 d.
šeštadienį 8 v.v.
Jaunimo Centre
Čikagoje.
1999 m.
gruodžio mėn. 12 d.
sekmadienį 2 v.p.p.
Pasaulio lietuvių Centre
Lemonte.
Kontaktai: Ukrainian News Radio/LeMonte Productions
Tel. informacijai: 7083860556

Zitos Drungelienės tapybos paroda

Jautri, meniška Zitos Drungelienės siela, kaip deimantukas šiame smurto pilname pasaulyje. Gimusi 1950 metų rudenį, vaikystės dienas leido kaimo pas senelius. „Dar ir dabar jaučiu senelio ranką“, kurią išsikibus eju nežinomais takais, takeliais, braidžiau po pievas, rinkdama geles bei uogas pamiškėse. Menu nušienautą pievą, sudžiūvusios žolės kvapą, paukščių giesmes, dangaus žydrinę plaukiančius debes — viskas aplink gyva — judėjime ir harmonijoje. Vėliau mokėsi ir dirbo Klaipėdos visai su me-

nais nesusijusia specialybe. Bet siela vis nerimo, kažko ieškojo, kol pagaliau atrado savo sielos kalbą — tapybą.

Darbuose vyrauja peizažai, ypač mistinė tematika. Tapydama noriu atskleisti ne tik gamtos grožį, bet įdėti daugiau, negu matoma paprasta akim. Nežinau, kas nulemė mano temos pasirinkimą, gal tie nuostabūs saulėlydžiai prie jūros, gal bangų ošimas pakuždėjo ar smelio kopos pavilijo, o gal tai atėjo iš vaikystės, — pasakoja dailininkė. — Tapyti paskatino noras ieškoti dvasinių vertybių.

Leidiniai

Lituanisto autobiografija



Prof. Zigmas Zinkevičius.

Zigmas Zinkevičius yra vienas žymiausių mūsų amžiaus lituanistų. Jis paskelbė *Lietuvių Dialektologiją* 1965 metais. Šalia šio stambiausio tomo jis parašė dvitome *Lietuvių kalbos istorinę gramatiką* (1980 ir 1981) ir šešiatome *Lietuvių kalbos istoriją* (1984–1994). *Rodyklės ir Bibliografija* pasirodė atskira knyga 1995 metais. Parašė daug mokslinių straipsnių įvairiomis lituanistikos temomis. Bet abejotina, ar tai būtų pakankamas motyvas autobiografijai paruošti. Daug mokslininkų atlieka savo darbą, bet neberašo apie savo gyvenimą: jų straipsniai yra jų gyvenimo istorija.

Visiškai kitaip su šia knyga: Zinkevičius (gimęs 1925 metais) nuo pokario metų dirbo su profesoriais Juozu

Baltikoniu, Vincu Mykolaičiu-Putinu, Biliu Sruoga, Jonu Kruopu, Juozu Senkum ir kitais svarbiais lituanistais. Zinkevičius į partiją neįstojo, bet neseniai jam pateko perskaityti Vilniaus universiteto partinio komiteto ir Istorijos-filologijos fakulteto partinio biuro pokario dešimtmečio protokolus. Apie tai jis rašo: „Tada mane ištiko savotiškas šokas. Jeigu kas nors, remdamasis tais protokolais po šimto ar daugiau metų, aprašinėš pokario lituanistikos padėtį, toji padėtis bus aprašyta diametraliai priešingai, negu ji iš tikrųjų buvo. Mat tada protokolavo ne tai, kas vyko, bet tai, ko bolševikų partija norėjo“. Todėl jautė „pareigą aprašyti, kaip iš tikrųjų buvo, nieko negražindamas ir nekoreguodamas“, kaip jis rašo Pratarėje.

Zinkevičius sąžiningai atliko savo uždavinį ir išsamiai aprašė savo gyvenimo eiga, įskaičiuojant laiką, kai jis buvo švietimo ir mokslo ministras. Bet jo mokslinio darbo planai visiškai neišsemti, jis dabar rašo lietuviškų poterių kalbos istoriją ir kaupia duomenis kitiems darbams: „Dirbsiu, kol Dievas leis“ (psl. 518), tvirtina autorius.

Zigmas Zinkevičius, *Prie lituanistikos židinio*. Vilnius, 1999: Mokslo ir enciklopedijos leidybos institutas. 519 psl.

Alfred Bammesberger

Rengiama lietuvių literatūros enciklopedija

Lietuvių Literatūros ir Tautosakos institutas Vilniuje užsimojo išleisti *Lietuvių Literatūros Enciklopediją*.

— Neskaitant lietuvių rašytojų savadų, iki šiol neturėjome tokios, platesnės mūsų literatūros barus apimančios, enciklopedijos, — *Draugo* bendradarbiui pasakė vienas enciklopedijos redaktorių, Lietuvių Literatūros ir Tautosakos instituto dirbantis literatūros tyrinėtojas ir tekstologas Vytautas Vanagas.

Bene svarbiausia ir didžiausia *Lietuvių Literatūros Enciklopedijos* dalį užims personalijos — glausti, konkretūs ir apibendrinantys duomenys ne tik apie lietuvių prozininkus, poetus, eseistus, literatūros kritikus, bet ir apie vertėjus, publicistus, bibliografus, folkloristus bei jų kūrybą. Suprantama, šioje dalyje pasistengsime įtraukti visus literaturoje, publicistikoje, tautosakoje pasireiškusių išeivijos autorių, sakė V. Vanagas.

Į enciklopediją numatoma įtraukti taip pat kitų tautų literatūros darbininkus, kurių veikla ir kūryba susijusi su Lietuva. Čia ryškūs pavyzdys — Adam Mickiewicz, vokiečių filosofas ir rašytojas J. G. Herder.

— Stengsimės, kad į enciklopedijos personaliją dalį, atsiirbojant nuo dabar pagausėjusių grafomanų, pakliūtų kuo daugiau bent kiek literaturoje, publicistikoje, tautosakoje pasireiškę plunksnos darbininkai, o taip pat ir savadus, kitus panašaus pobūdžio leidinius dėl vienokių ar kitokių priežasčių nepatekę literatai, — sakė V. Vanagas.

Antai, nepelnytai į jokių savadus, netgi į JAV lietuvių žinyno — enciklopedijos pirmaia toma nebuvo įtrauktas

New Yorke gyvenantis išeivijos poetas ir vertėjas Vyt. Bakaitis, poeziją rašantis anglų kalba ir iš lietuvių į anglų kalbą išvertęs nemažiau lietuvių poetų eilėraščių bei knygų. Gavus reikalingus duomenis, Vyt. Bakaitis bus įrašytas enciklopedijoje.

Bus proga ištaisyti rašytojų savaduose, kituose leidiniuose praprusdus klaidas. Enciklopedijos rengėjai, gavę Lietuvos Evangelikų Reformatų kolegijos prezidento kun. P. Jašinsko 1944 m. pasirašyto dokumento kopiją, pagaliau įrašys žinomo filmininko ir poeto, *Semeniškių idilių* autoriaus Jono Meko tikrą gimimo datą — 1922 m. gruodžio 24 d. (anksčiau savaduose ir kitur buvo klaidingai nurodoma gruodžio 25 d.).

Kitą enciklopedijos dalį užims literatūrinės spaudos ir nemazai vietos literatūrai skiriančių laikraščių, žurnalų, biuletenių, kitų periodinių leidinių apibūdinimai. Be abejo, čia bus derama vieta skirta vieninteliam užsienio lietuvių dienraščiui *Draugas*, leidžiamam populiarių šeštadieninių priedų, kuriame daug vietos skiriama literatūrai, kritikai, bibliografijai. Bus apibūdinti kadaise išeivijoje leisti *Lietuvių lankai*, iki šiol leidžiamas žurnalas *Metmenys*, išeivijos laikraščiai *Tėviškės žiburiai* (Kanada), *Mūsų pastogė* (Australija), *Aušra* (Lenkijoje) ir kiti.

Enciklopedijoje skiriama vietos taip pat lietuvių grožinės literatūros knygas, kritikos, publicistikos darbus leidusios ir leidžiančios leidyklos. Jų buvo daug Vokietijoje, DP stovyklose, o dabar JAV veikia A. Mackaus knygu, leidimo fondas. „Ateitis“ ir kitos.



Trys didieji lietuvių literatūros „šulai“. Iš kairės: poetas Bernardas Brazdionis, rašyt. Jurgis Janušaitis ir poetas Kazys Bradūnas Lietuvos ambasadoje lapkričio 7 d.

Dzūkų Kietaviškės ir jų apylinkės

Tai yra viena geriausių kraštotyros monografių, išleistų per pastaruosius keletus metų: *Kietaviškės*. Sudarė Danutė Gudeliene, Rita Janušaitytė, Olijardas Lukoševičius, Aidmantas Bernatovas. Literatūrinis konsultantas Vytautas Venclovas. Kietaviškės etninės kultūros centro leidykla, 1998, 295 psl., iliustr., apylinkės žemėlapis. Leidinyje plačiai pasakojama Kietaviškių seniūnijos gyvimo istorija nuo seniausių laikų iki šių dienų. Skaitytajai čia ras daug idomių istorijos, gamtos, ekonomikos, buities ir panašių žinių. Kietaviškės, arba Naujosios ir Senosios Kietaviškės (du kaimai), yra pietrytinėje Kaišiadorių rajono dalyje. Dažnai vadinama bažnytkaimiu arba miesteliu, vietovė dunkso apie 7 km nuo Kauno — Vilniaus autostrados, 6 km nuo Elektrėnų. Čia gyvena 514 žmonių, daugiausia lietuviai, turi 188 ūkius (1996.01.01 statistiniai duomenys).

Kietaviškių apylinkių praeičiai daugiausia dėmesio skyrė patys kietaviškiai, pirmiausia — mokytojai. Kraštotyrinė ekspedicija atlikta 1994 ir 1995 metais. Materialinę pagalbą knygai davė kanadietis rašytojas Juozas Kralikauskas. Straipsniai parašyti populiariai moksliskai, be reklaminių tuščiažodžiavimo. Geografinę charakteristiką parašė D. Gudeliene. Gerai detalizuota gamtos apžvalga parašė Vidmantas Malinauskas su Vilniaus universiteto mokslininkų pagalba.

Kokie originalūs upelių vardai: Strėva, Spengla, Prakusa, Aužėdas, Kiementa. Ežerų yra septyni, iš viso 278 hektarai. Jų vardai: Ilgis, Briaušas, Švenčius, Aužėdas. Žinduolių gyvulių įvardyta net 40 rūšių, o paukščių keturis kartus daugiau, net 162. Detalios fotografijos matome Mažojo erelio reknsio jauniki, ūdrą, pelėausį, briedžiuką.

Beveik šimtas knygos puslapių skirta istorijai. Rašo: Algirdas Girininkas ir O.

Redaktorius V. Vanagas pabrėžė, kad būsimos enciklopedijoje bus apibūdinti taip pat lietuvių literatūros terminai, neįklimpstant į literatūros teoriją. Pavyzdžiui, istoriniu pjūviu bus apibūdintas lietuviškas romanas, lietuviška novelė, kiti literatūros ir tautosakos žanrai.

Enciklopedijos svarbiausius parengimo darbus tikimasi baigti iki šių metų pabaigos, o išleisti ateinančiais metais. Tai bus didelis apimtys, maždaug 80 lankų leidinys.

Algimantas A. Naujokaitis

Lukoševičius. Spausdinami ir trumpi straipsniai: D. Gudeliene-Švietimas, Vacio Buksausko-Mijaugonių kaimo šauliai, Jono Laurinavičiaus — Seniausioji tremtinė: Bliu-jienė iš Senųjų Kietaviškių, akla, mirusi Sibiro Krasnojarske, sulaukusi šimto šešiolikos metų. Labai svarų įnašą knygai parašė R. Janušaitytė: kalba, vietovardžiai, papročiai, tautosaka. Veikalo pabaigoje išspausdinti 75 liaudies dainų tekstai ir gaidos, jų paaškinimai.

Kietaviškių monografija būtų dar turiningesnė, jei turėtų etnografijos straipsnių ir iliustracijų. Nėra kaimo plano, nė vaizdų. Tėra dvi Mijaugonių dvaro medinių trobesių ir dviejų senų vandens malonų nuotraukos be jas lydinčių tekstų. Viršelyje — gera Kietaviškių plytų mūro bažnyčios fotografija ir šventoriaus prielaidos architektūros arkinių vartai.

Knygos tiražas tik 1,000. Bet norintiems ją įsigyti, verta pabandyti užsisakyti pas leidybą Kaišiadoryse: Savivaldybės Etninės kultūros centras.

Jurgis Gimbutas

Naujas „Tėvynės sargo“ numeris

Skaitytąs vėl pasiekė šių metų naujas (Nr. 3-4; 99-100) *Tėvynės sargo* numeris. Tai svarus mintimis ir puslapių skaičiumi (114), kultūros, visuomenės, politikos bei socialinių mokslų žurnalas.

Ant viršelio matome kovotoją už tautos laisvę bei ginant žmogaus teises okupuotoje Lietuvoje rezistentu Vytauto Bogušio nuotrauką su prezidentu Valdu Adamkumi. Rugpjūčio 23-osios Juodojo kaspinio dienos proga prez. V. Adamkus V. Bogušį apdovanojo Vyčio Kryžiaus ordinu.

Šiame TS numeryje skaitytąs ras daug idomių straipsnių, kuriuose mintis dėsto įvairių sričių specialistai bei intelektualai. Įvardiname skyrių — Krikščioniškoji socialinė mintis — prof. habil. dr. Valdas Pruskas rašo apie Rin-

kos etines ribas liberalizmo ir krikščioniškojo socializmo mokymo požiūriu. Politikos skyriuje Algirdas Saudargas pristato Lietuvos užsienio politikos pirmumus ir galimus jiems pakaitalus.

LKDP atkūrimo 10-mečiui randame pokalbį su Lietuvos krikščionių demokratų partijos signataru, Seimo nariu, buvusiu disidentu Vytautu Bogušiu — „Revoliucijų laikai baigėsi“.

Prof. dr. Juozas Meškauskas pateikia filosofinių minčių straipsnyje „Žmogaus pagarba žmogui“. Taip pat filosofinių minčių pluoštą pateikia dr. Vytautas Bagdanavičius straipsniuose „Apgrinti lietuvių tautos varda pasaulio atvirybėje“ ir „Lietuvių išeivijos tautiškojo svarstybos“. Audronė Girininkienė rašo apie

Lietuvio namai

Angelė Vyšniauskaitė. *Lietuvio namai*. Vilnius — Lietuvos Liaudies kultūros centras — 1999. 166 psl., 62 pav., tiražas 1,000 egz. Bibliografinė apybraiža: „Knygoje detaliai, aiškiai, kiekvienam suvokiama kalba, aprašomi XIX a. pab.-XX a. pr. lietuvių namų aplinka, sodybos trobesiai, ypač sutelkiant dėmesį į gyvenamąjį namą, jo vidų. Tačiau tai nėra vien buitės, daiktų aprašymas. Pasitelkiant paprotinę medžiagą, mįsles, patarles, priežodžius, dainų citatas, knygoje atskleidžiamas giluminis namų, tėviškės, kaip dvasios tvirtovės ir šventovės, suvokimas. Pažįstamos savos ir drauge paslaptingos vietos, kuriose gimė, ramiai ir saugiai gyveno ištisos kartos, globojamos protėvių ir visatos „Kurejo“.“

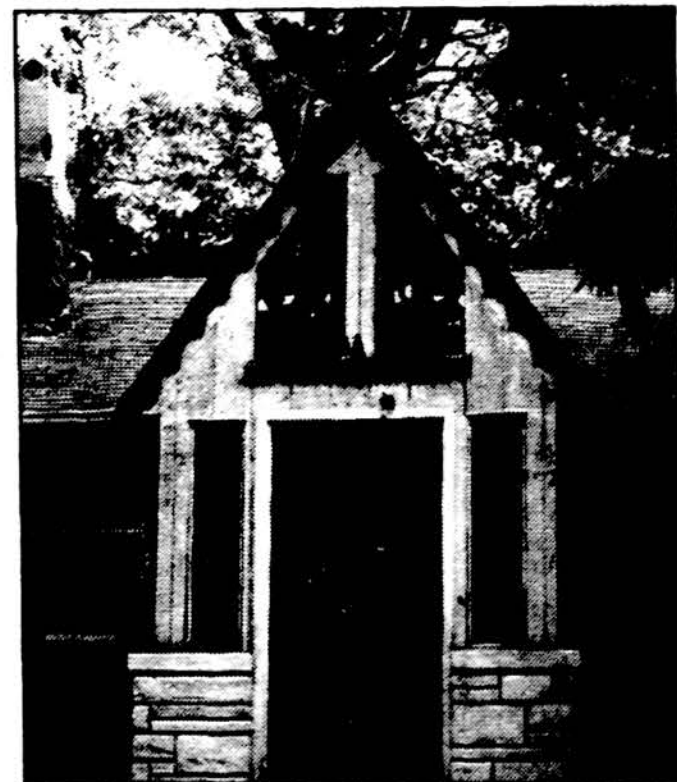
„Knyga skirta plačiai visuomenei, kiekvienam, kas užsibrėžęs sukurti savo namus, ir, žinoma, pedagogams, kultūros darbuotojams, etninės kultūros puoselėtojams, ji gali būti naudinga ir architektams“. Duota santrauka anglų kalba. Taigi, čia ne architektų, statybininkų patarimai ar brėžiniai, o etnologės įžvalga. Rašoma ne apie namus, kaip trobesius, bet apie namus, kaip „namie“ (at home). Žmogus gali turėti ke-

letą namų, o gyvena viename, ir sako — „čia mūsų namai“, einu namo“.

Parinksiu kai ką iš profesorės Vyšniauskaitės panaudotos tautosakos, susijusios su namais. Trobą statantis meistras — tai Dievo Kurejo atvaizdas. Liškiaviečiai, pavyzdžiui, sakydavo: „Jeigu nenuleksi meistro, tai tokioje pirkioje nebus galima gyventi“. Švenčioniškiai sakydavo: „Jeigu meistrą užpykinsi, jis gali padaryti, kad balkiai zirzės ir zirzės“. Svetimas žmogus pasveikindavo meistrus tokiu tradiciniu posakiu: „Padėk, Dieve, kad ant vietos supūtų“. Štai viena mįslė: „Girioj gimes, girioj augo, namo parėjęs, žmogui gera daro“ (=namas). Duonkepė krosnis taip nusakoma: „Vasarą molis, žiemą brolis“, arba, „Stovi kampe avilys — nepavės jo ir arklys“. Pora mįslių apie stalą: „Keturi broliai po viena kepuraitę“, arba „keturios sesutės po vienu kepliušaičiu“. Langelis: „Kas žiba dieną, žiba naktį, nieko nemato“. „Pats nemato, o kitiems rodo“. Tokia lyg galima skaityti nenustojant.

A. Vyšniauskaitė yra dar trijų knygų autorė ir penkių bendraautorė.

Jurgis Gimbutas



Dail. Jurgis Daugvila. Namų durys su lietuviškais ornamentais.

Artūrą Šulioką ir etnografinio sąjūdžio klubų veiklą Žemės ūkio akademijoje aštuntame dešimtmetyje.

Rašinyje „Žvilgsnis į seniausius Žemaitijos dvarus“, jaunas istorikas Gintautas Ereminas kelionių užrašų forma mums primena apie dar nepadarytus darbus, saugojant vieną Lietuvos kultūros elementų.

Rimantas Žilevičius Kultūros skyriuje rašo apie seniausią tautišką instrumentą — kankles, kanklių meistrus, kanklininkus bei kanklininkes straipsnyje „Aisūs kankleliai — Dievų kalba“. Dr. Kazys Eringis pristato dr. Petro I. Jokubkos knygą *Gulbinisčių idilės*. Kultūra — tautos išlikimo garantas, Rimanto Žilevičiaus pokalbis su Pa-nevėžio vicemeru Petru Luomanu bei vicemero mintys apie Aukštaitijos sostinės kultūros problemas.

Švietimo problemas Lietuvoje nagrinėja prof. habil. dr. Valdas Pruskas, „Lietuvos pradinį ir pagrindinių mokyklų mokytojų atlyginimai ir jų dinamika OECD šalių kontekste“. Straipsnyje autorius pateikia išsamią statistiką ir jos analizę pradinį bei pagrindinių mokyklų Europoje, JAV ir N. Zelandijoje.

Yra ir daug kitų straipsnių — šis *Tėvynės sargo* numeris ypač pasižymi jų įvairumu.

Ateitininkų atsikurimo dešimties metų sukakties minėjimo konferenciją liepos 23 d. Kaune aprašo V. Alekna — „Ateitis atgimsta dabartyje“. Rita Žukauskaitė-Vencloviene pokalbyje su Juozu Končium prisimena savo tėvelį — ateitininkų organizacijos kūrėją, KDP veikėją Bernardą Žukauską. Pranas Povilaitis pateikia nekrologą apie Birutę Šlepetytę-Venskuvienę — „Gyvenimas — tai graži kelionė: išsirengi, keliauji ir grįžti namo“.

Žurnalo pabaigoje randame Jovitos Morkūnaitės LKDP kroniką ir Algirdo Saudargo pateiktus LKDP dokumentus. Reikia pasidžiaugti kruopščiu redaktorės Audronės V. Škiudaitės žurnalo paruošimu. Straipsniai skoningai išdėstyti — puslapiai neperkrauti, skaitytojo nevargina. Straipsniai pailiuotuoti nuotraukomis, bet saikingai — neperkrauta. Žurnalas, kurį malonu paimti į rankas, ne tik pavartyti, bet jame kiekvienas ras ir ką paskaityti. *Tėvynės sargo* atstovas Čikagoje yra Pranas Povilaitis, tel. (708) 636-9562.

J. Končius

1999 Nr. 3-4 (99-100)

TĖVYNĖS SARGAS

KULTŪROS, ŠVIETIMO, POLITIKOS IR SOCIALINIŲ MOKSLŲ ŽURNALAS

• Rusų geopolitikos strategai kūrė „neutrals“ Europos viziją — kuo šioje grandis esanti katalikiškos Lenkijos Lietuva. Kaip čia sūdoma veikti? 19 psl.

• Kaip išlaikyti žmogaus orumą, kai jo amžius galio? 33 psl.

• Rėdėto kreditavimo fondas — kokią vėrinio galimybę žmogaus atgavimui savo namai? 69 psl.